

Türkiye ve Geçiş Ekonomilerinde Sosyal Entegrasyon

Social Integration in Turkey and Transition Economies

Prof. Dr. Nuray Gökçek Karaca (Anadolu University, Turkey)

Abstract

In this study, social integration of Turkey was examined in comparison with the Central and Eastern Europe (CEE) countries and Commonwealth of Independent States (CIS). To examine social integration of Turkey in comparison with transition economies, we benefited from the Social Integration Dimensions which was developed by UNDP. As a comparison of Turkey with EU countries, we can say that Turkey has lower employment, youth unemployment, satisfaction with freedom of choice, satisfaction with job, trust in people, satisfaction with community, perception of safety and higher trust in national government than EU countries. Except the employment, youth unemployment and trust in national government, there is no certain difference between CEE and CIS countries that the performance of countries varies from indicator to indicator.

1 Giriş

Berlin Duvarı'nın yıkılması ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından dünya ekonomisinde köklü değişimler yaşanmış ve bu değişimler Yeni Ekonomik Düzen'in tamamlayıcısı olmuştur (Güler, 2012). Yeni ekonomik düzen ve neoliberal iktisat politikalarına uyum sağlayabilmek için, geçiş ekonomisi sürecini yaşayan ülkeler ekonomik ve sosyal yönden çeşitli reformlar uygulamışlardır. Ancak geçiş ekonomisi ülkelerinin farklı ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarına sahip olmaları bu değişimi etkileyerek, ülkeler arasında farklı gelişme performanslarının görülmesine neden olmuştur.

Sosyalist bir düzenden serbest piyasa ekonomisine geçişle birlikte ekonomik yaşamda meydana gelen değişimler beraberinde sosyal yaşamda da değişimlere yol açmaktadır. Bu bağlamda sosyal entegrasyon göstergeleri olarak belirlenen ülkelerin istihdam ve işsizlik düzeyleri, bireylerin yaşam memnuniyeti, tercihlerindeki özgürlükler, iş memnuniyetleri, toplumda insanlara güven, ulusal hükümete güven, ekonomik durum algısı, cinayet oranları, intihar oranları ve bireylerin güvenlik algısı değerlendirilerek bireysel, toplumsal ve ekonomik alanda mevcut durumun ve algıların ortaya konulması uygulanacak politikalar açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın amacı öncelikle sosyal entegrasyon kavramını açıklayarak, Türkiye ile kendisi gibi AB'ye aday olan geçiş ekonomilerinin karşılaştırmasını yapmak ve AB üye olan geçiş ekonomilerinin sosyal entegrasyon verilerini değerlendirerek Türkiye ile Geçiş Ekonomilerinin durumunu ortaya koymaktır.

2 Sosyal Entegrasyon

2.1 Sosyal Entegrasyon Kavramı

Küreselleşme süreciyle birlikte entegrasyon olgusu önem kazanmış ve entegrasyon kavramını açıklamaya yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Etzioni'ye göre entegrasyon, farklı devletlerden oluşan bir kurumun, zorlama araçlarını kullanma yetkisini ele geçirmesi, karar verme mekanizmasına sahip olması ve bu devletlerin vatandaşları için siyasi bir kimlik oluşturabilmesi durumu olarak ifade edilirken, Haas'a göre entegrasyon, farklı ulusal ortamlara sahip politik aktörlerin bağlılıklarını, beklentilerini ve politik eylemlerini, kurumları üye devletler üzerinde yetkiye sahip yeni bir merkeze kaydırmaları için ikna edilmeleri süreci olarak tanımlanmaktadır. Daha çok siyasi entegrasyonu tanımlayan bu tanımların yanında entegrasyon, kapsayıcı sistemin dağılık unsurlarının tutarlı bir yapılanma içerisinde bütünü uyumlaştırılmış bileşik birimleri biçimine dönüştürülmeleri olarak da genel bir tanımla ifade edilebilir. Bu bağlamda entegrasyonu siyasal entegrasyon, ekonomik entegrasyon ve sosyal entegrasyon gibi çeşitlendirmek mümkündür (Yapıcı, 2007).

Sosyal entegrasyon kavramı sosyal bütünleşme olarak da ifade edilmekle birlikte çeşitli şekillerde tanımlanabilmektedir. Bazılarına göre sosyal entegrasyon, tüm insanlar için eşit fırsatlar ve haklar anlamına gelirken, bazıları için yaşam değişikliklerinin geliştirilmesinde daha entegre edilmiş bir yaşam anlamına gelmektedir. Kimilerine göre ise artan sosyal entegrasyonun istenmeyen tekdüzelik dayatma görüntüsü ile olumsuz bir çağrışımı vardır. Kimilerine göre olumlu ya da olumsuz düşünülse de sosyal entegrasyon belirli bir toplumda insan ilişkilerinin kurulu desenini açıklamaktadır (UNRISD, 1994). Sosyal entegrasyon barışçı toplumsal ilişkileri sağlamak ve sürdürmek için katılımın sağlandığı dinamik bir süreçtir (UN, 2014).

Sosyal bütünleşmenin sosyal yapıdaki önem derecesine göre iki şekli önem arz etmektedir. İlki kültür unsurlarının her birinin ayrı birer fonksiyon ifa ederek, cemiyeti işleyen bir bütün haline getirmek üzere bir araya gelmeleri halinde fonksiyona dayanan ve temelinde modern iş bölümü olan fonksiyonel bütünleşme, diğeri ise toplumun bütün sosyal gruplarını, organizasyonlarını ve kurumlarını bir mana etrafında birleştirebilmeye dayanan kültürel bütünleşmedir (Yıldırım, 2001).

Toplumun ahenkli işleyen bir bütün olarak kalabilmesi, toplumsal düzenin korunması ve çözülmenin engellenmesi, sosyo-ekonomik gelişmenin sağlanması onun bütünlük halinin korunmasıyla mümkündür. Sosyal bütünleşmeyi sağlayan faktörler ise değerlerde anlaşma, işlevlerin paylaşımı ve farklı kültürlerle sahip bireylerin katılımı olan özsel faktörler ile toplum üyelerinin karşı karşıya kaldığı dışsal baskı, tehdit ve tehlikeler, statü farkları, yaptırımlar ve hukuk kurallarını içeren yardımcı faktörler olarak iki başlık altında ele alınabilir (Türkkahraman ve Tutar, 2009). Bu faktörlerde olabilecek farklılıklar sosyal bütünleşmenin önünde engel olabilecek etkilere yol açabilecektir.

Sosyal çözümler fertler arasında olabileceği gibi toplumlar arasında da görülebilmektedir. Çözümü doğuran en önemli faktörler; sosyal ilişkilerde ve aile yapısında karşılıklı saygı ve değerlerin zayıflaması, değerler ve normların etkinliğini yitirmesi, kültürün taşıyıcısı dilin bozulması, yetersiz sosyalleşme, iletişimsizlik, ideal birliğin kaybolması, etnik taleplerin uzlaştırılmaması, din ve mezhep anlaşmazlıklarını giderici çalışmaların yetersizliği, din ve vicdan hürriyetinin kullanılmaması, ekonomik istikrarsızlık, eğitim ve öğretimin milli olma niteliğini yitirmesi, değişen sosyal yapıya uygun müesseselerin getirilmemesi (Türkkahraman ve Tutar, 2009) örnek olarak verilebilir.

Sosyal dışlanma ise sosyal çözümler neticesinde sosyal kutuplaşmalar, sosyal eşitsizlikteki artış, artan işsizlikle bağlantılı olarak ortaya çıkan ve normal vatandaşlık faaliyetlerine katılmada yetersizlik veya daha özel durum olarak kurumlara veya ekonomik büyüme ve süreçlere katılmada yetersizlik olarak karşımıza çıkmaktadır (Gökçek Karaca, 2003). Başka bir deyişle sosyal dışlanma bireyin veya toplumun eşitsizlik, yoksunluk, tercihler veya toplum değerleri gibi olgularla birlikte dışlanmasını ifade etmektedir.

2.2 İnsani Gelişme Raporunda Sosyal Entegrasyon Göstergeleri

İnsani Gelişme Raporu'nda sosyal entegrasyon, dört boyut ile ifade edilmektedir. İlk boyut istihdam, savunmasızlık ve eşitlik, ikinci boyut bireysel refah algılamaları, üçüncü boyut toplum algılamaları ve dördüncü boyut kişi güvenliğidir. İstihdam, savunmasızlık ve eşitlik boyutunun göstergeleri; istihdam, genç işsizliği, çocuk işgücü ve eşitsizliğe bağlı olarak İGE'deki kayıp, bireysel refah algılamaları boyutunun göstergeleri; yaşam memnuniyeti, tercih özgürlüğü memnuniyeti ve iş memnuniyeti, toplum algılamaları boyutunun göstergeleri; kişilere güven, toplum memnuniyeti ve ulusal hükümete güven ve son olarak kişi güvenliği boyutunun göstergeleri ise; sağlık algısı, cinayet oranı ve intihar oranı olarak belirtilmektedir.

İstihdam, savunmasızlık ve eşitlik boyutunda istihdam göstergesi nüfus içerisinde 25 ve daha üzeri yaşta istihdam edilenlerin yüzde oranını, genç işsizliği göstergesi 15-24 yaş aralığındaki işsiz nüfus yüzdesini, çocuk işgücü göstergesi yaşları 5-11 arasında olan çocuklardan referans haftasında en az bir saat ekonomik aktivitede bulunan veya en az 28 saat ev işi yapan veya yaşları 12-14 arasında olan çocuklardan referans haftasında en az 14 saat ekonomik aktivitede bulunan veya en az 28 saat ev işlerinde çalışan çocuk yüzdesini ifade etmektedir. Eşitsizliğe bağlı olarak İGE'deki kayıp göstergesi potansiyel insani gelişmede eşitsizliğe bağlı kayıplardır ve insani gelişme endeksi ve eşitsizliğe uyarlanmış insani gelişme endeksi arasındaki fark yüzdesi alınarak hesaplanmaktadır.

Bireysel refah algılamaları boyutunda yaşam memnuniyeti göstergesi 0-10 arasında değer almakta olup, "0" değeri en az memnuniyeti, "10" değeri ise en yüksek yaşam memnuniyeti derecesini ifade etmektedir. Tercih özgürlüğü memnuniyeti göstergesinde kişilere, ülkenizde hayatınızla ilgili yaptığımız tercihlerdeki özgürlüğünüzden memnun musunuz yoksa memnun değil misiniz? sorusu sorulmakta ve verilen evet cevabına göre yüzde değer belirlenmektedir. İş memnuniyeti göstergesi işinizden memnun musunuz yoksa memnun değil misiniz? sorusuna verilen cevaplardan elde edilen yüzde değeri ifade etmektedir.

Toplum algılamaları boyutunda kişilere güven göstergesi, insanlarla ilişkilerinizde dikkatli olmak zorunda mısınız? veya çoğu kişiye güvenilebilir mi? sorusuna verilen evet cevaplarından elde edilen yüzde değeri ifade etmektedir. Toplum memnuniyeti göstergesinde, yaşanan yerdeki ekonomik durumun iyiye gidip gitmediği sorgulanmakta ve verilen evet cevabına göre değer hesaplanmaktadır. Ulusal hükümete güven göstergesinde ise, ülkenizde ulusal hükümete güven duyuyor musunuz? sorusuna verilen cevaplardan evet cevaplayanların yüzde değeri hesaplanmaktadır.

Kişi güvenliği boyutunda güvenlik algısı göstergesinde ise, yaşadığınız yerde gece yürürken kendinizi güvende hissediyor musunuz? sorusuna verilen cevaplardan evet cevaplayanların yüzde değeri hesaplanmaktadır. Cinayet oranı göstergesinde 100,000 kişideki kasıtlı cinayet oranı ifade edilmektedir. İntihar oranında ise 100,000 kişide kadın ve erkek olarak intihar sayısına göre hesaplanan intihar oranı belirtilmektedir (HDR, 2014).

3 Türkiye ve Geçiş Ekonomilerinde Sosyal Entegrasyon Göstergeleri

3.1 Türkiye'de Sosyal Entegrasyon Göstergeleri

Türkiye'de ekonomik, bireysel ve toplumsal algılamalar ile kişi güvenliği boyutlarının belirtildiği sosyal entegrasyon göstergeleri Tablo 1'de yer almaktadır.

Boyutlar	Göstergeler	Değerlendirme ölçütü	Değer
İstihdam, Savunmasızlık ve Eşitlik	İstihdam (25 ve üzeri – 2011)	(%)	48.8
	Genç İşsizliği (15-24 yaş / 2005 – 2011)	(%)	20.7
	Çocuk İşgücü (5-14 yaş 2001 – 2010)	(%)	3.0
	Eşitsizliğe Bağlı Olarak İGE'deki Kayıp 2012	(%)	22.5
Bireysel Refah Algılamaları	Yaşam Memnuniyeti 2007 - 2011	(0-10)	5.3
	Tercih Özgürlüğü Memnuniyeti	(%) Memnurluk	44.0
	İş Memnuniyeti 2007-2011	(%) Memnurluk	71.2
Toplum Algılamaları	Kişilere Güven 2011	(%) Evet Cevaplayan (2007-2011)	8.0
	Toplum Memnuniyeti		78.9
	Ulusal Hükümete Güven		60.0
Güvenlik Algısı	51.0		
Kişi Güvenliği	Cinayet Oranı 2004-2011	/100000	3.3
	İntihar Oranı//100,000 kişide) (2001-2010)	Kadın	-
		Erkek	-

Tablo 1. Türkiye’de Sosyal Entegrasyon Göstergeleri Kaynak: Human Development Report 2013

Tablodaki verilerden görülebileceği üzere, Türkiye’de 25 yaş ve üzeri istihdam oranı %48, 15-24 yaş arası genç işsizliği %20.7, 5-14 yaş arasındaki çocuk işgücü oranı %3.0 ve eşitsizliğe bağlı olarak İGE’deki kayıp miktarı %22.5’tir.

Bireysel refah algılamaları değerlendirildiğinde yaşam memnuniyeti göstergesi bakımından Türkiye, %5.3 değeri ile orta seviyelerde memnuniyet göstermektedir. Bireylerin hayatları ile ilgili tercihlerindeki özgürlüğünde memnuniyet derecesi ise %44’tür. İş memnuniyeti açısından ise %71.2 iş memnuniyeti görülmektedir.

Toplum algılamaları değerlendirildiğinde kişilere güven göstergesinde Türkiye %8’lik bir oranla oldukça düşük bir güven değeri göstermektedir. Ekonomik durumun iyiye gidip gitmeme algısında ise %78.9 evet cevabı verilmiştir. Ulusal hükümete güven duyuyor musunuz sorusunda ise %60.0’lık bir oran ulusal hükümete güven duyduğunu belirtmektedir.

Kişi güvenliği boyutunda ise %51.0 oranında kişi gece yürürken kendini güvende hissetmektedir. 100,000 kişide cinayet oranı ise 3.3’tür. İntihar oranı bakımından ise herhangi bir değer belirtilmemiştir.

3.2 Geçiş Ekonomilerinde Sosyal Entegrasyon

Geçiş ekonomilerinde ekonomik, bireysel ve toplumsal algılamalar ile kişi güvenliği boyutlarının belirtildiği sosyal entegrasyon göstergeleri Tablo 2’de yer almaktadır. Tabloda CEE ve CIS ülkeleri gruplandırılarak ayrı ayrı belirtilmektedir.

İstihdam ölçütü bağlamında veriler incelendiğinde genel anlamda CIS ülkelerinde istihdam yüzdesinin CEE ülkelerinden daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. CEE ülkeleri arasında istihdamda birinci sırada %59.7 oranla Çek Cumhuriyeti yer alırken, AB’ye aday Bosna Hersek %37.2 ve Makedonya %43.4 ile son sıralarda yer almaktadır. CIS ülkeleri arasında ise, Kazakistan %75.0, Azerbaycan %70.8, Kırgızistan %70.4 ve Tacikistan %70.3 ile yüksek istihdam oranına sahipken, Moldavya %43.9 ve Ermenistan %47.3 ile düşük istihdam oranına sahip CIS ülkeleridir.

Tablo 2 incelendiğinde genç işsizliğinin en fazla yaşandığı CEE ülkesi AB aday ülkeler olan Bosna Hersek ve Makedonya’dır. Bosna Hersek’te %60.0, Makedonya’da %55.7 genç işsizliği görülmesinin yanında istihdam oranı da düşüktür. CEE ülkeleri arasında genç işsizlik oranı düşük olan ülkeler % 16.8 ile Slovenya ve %18.1 ile Çek Cumhuriyetidir. CIS ülkeleri arasında ise elde edilen veriler bazında en yüksek genç işsizliği %57.4 ile Ermenistan’da, en düşük genç işsizliği ise %5.0 ile Kazakistan’da görülmektedir.

Eşitsizliğe bağlı olarak insani gelişme endeksindeki kayıp oranlarına göre en düşük değere ise %5.4 kayıpla Çek Cumhuriyeti ve %5.8 kayıpla Slovenya sahiptir. En yüksek kayıp oranına ise %17.1 ile Kırgızistan sahiptir.

Bireysel refah algılamaları boyutunda 1’den 10’a kadar olan yaşam memnuniyeti ölçütüne göre CEE ve CIS ülkeleri arasında ilk sırayı 6.3 puan ile Çek Cumhuriyeti, ikinci sırayı 6.0 puan ile Slovenya ve üçüncü sırayı 5.9 puan ile Slovak Cumhuriyeti almaktadır. Yaşam memnuniyeti ölçütünde 3.9 puan ile Bulgaristan, 4.2 puan ile Gürcistan ve Makedonya en düşük puana sahip ülkelerdir.

Ülkeler	İstihdam, Savunmasızlık ve Eşitlik			Bireysel Refah Algılamaları			Toplum Algılamaları			Kişi güvenliği				
	İstihdam (25 ve üzeri-2011)	Genç işsizliği (15-24 yaş/2005-2011)	Çocuk işçisi (5-14 yaş) (2001-2010)	Eşitsizliğe bağlı olarak İGE'deki (2007-2011)	Yaşam memnuniyeti (2007-2011)	İş memnuniyeti (2007-2011)	İş memnuniyeti (2007-2011)	Kişilere güven (2011)	Toplum memnuniyeti (2011)	Ulusal hükümete güven	Güvenlik algısı (2007-2011)	Cinayet oranı (2004-2011)	İnkar oranı (/100,000 kişi) (2001-2010)	
(%)	(%)	(%)	(%)	(0-10)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	/100000	K	E	
Merkez ve Doğu Avrupa Ülkeleri														
Arnavutluk	56.5	28.3	12.0	13.9	5.3	46.0	-	7.0	67.7	-	67.7	4.0	3.3	4.7
Bosna Hersek	37.2	60.0	5.0	11.5	4.7	33.0	-	18.0	61.7	-	67.0	1.5	-	-
Bulgaristan	52.0	27.6	-	9.9	3.9	60.0	73.3	20.0	74.0	27.0	52.0	2.0	6.2	18.8
Çek Cum.	59.7	18.1	-	5.4	6.3	73.0	79.9	24.0	88.1	21.0	59.0	1.7	4.4	23.9
Estonya	58.4	23.8	-	9.0	5.5	69.0	81.1	33.0	86.3	42.0	56.0	5.2	7.3	30.6
Hırvatistan	49.1	36.8	-	15.1	5.6	46.0	-	16.0	66.0	-	64.0	1.4	7.5	28.9
Macaristan	49.6	27.2	-	7.4	4.9	61.0	80.5	13.0	74.2	36.0	57.0	1.3	10.6	40.0
Makedonya	43.4	55.7	6.0	14.7	4.2	56.0	-	11.0	66.7	-	63.0	1.9	4.0	9.5
Letonya	55.1	29.6	-	10.9	5.0	54.0	80.6	13.0	84.8	11.0	48.0	3.1	8.2	40.0
Litvanya	55.6	34.6	-	11.0	5.4	52.0	78.2	25.0	84.2	18.0	39.0	6.6	10.4	61.3
Romanya	55.1	28.9	-	9.9	5.6	80.0	77.0	25.0	88.2	27.0	59.0	1.1	4.1	26.4
Slovak Cum.	57.3	23.8	1.0	12.6	5.0	60.0	69.5	15.0	78.1	12.0	55.0	2.0	3.5	21.0
Slovenya	57.5	33.6	-	6.3	5.9	68.0	78.6	21.0	86.6	28.0	59.0	1.5	3.4	22.3
	57.2	16.8	-	5.8	6.0	90.0	85.0	15.0	90.6	18.0	84.0	0.7	9.4	34.6
Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri														
Azerbaycan	70.8	15.2	7.0	11.4	4.7	49.0	57.8	27.0	73.4	74.0	74.0	2.2	0.3	1.0
Beyaz Rusya	54.4	-	5.0	8.3	5.2	57.0	65.7	34.0	76.6	59.0	60.0	4.9	8.8	48.7
Ermenistan	47.3	54.7	4.0	10.9	4.4	41.0	45.4	15.0	52.7	34.0	75.0	1.4	1.1	2.8
Gürcistan	62.8	35.6	18.0	15.3	4.2	58.0	55.0	16.0	78.3	66.0	91.0	4.3	1.7	7.1
Kazakistan	75.0	5.0	2.0	13.6	5.5	76.0	77.9	33.0	79.7	72.0	56.0	8.8	9.4	43.0
Kırgızistan	70.4	16.2	4.0	17.1	4.9	71.0	75.2	34.0	84.8	44.0	62.0	20.1	3.6	14.1
Moldavya	43.9	15.8	16.0	11.6	5.8	58.0	66.1	12.0	70.6	24.0	50.0	7.5	5.6	30.1
Özbekistan	62.8	-	-	15.8	5.1	90.0	87.3	26.0	93.8	-	80.0	3.1	2.3	7.0
Rusya Fed.	62.8	15.7	-	-	5.4	54.0	67.9	24.0	69.4	48.0	40.0	10.2	9.5	53.9
Tacikistan	70.3	-	10.0	18.4	4.3	70.0	82.7	31.0	89.9	89.0	85.0	2.1	2.3	2.9
Türkmenistan	62.6	-	-	-	5.8	-	93.6	27.0	97.5	-	83.0	4.2	-	-
Ukrayna	58.3	18.7	7.0	9.2	5.1	53.0	61.4	29.0	71.4	24.0	48.0	5.2	7.0	37.8

Tablo 2. Geçiş Ülkelerinde Sosyal Entegrasyon Göstergeleri Kaynak: Human Development Report 2013

Bireysel refah algılamalarından, hayatla ilgili yapılan tercihlerdeki özgürlükten memnuniyet derecesini gösteren tercih özgürlüğü memnuniyetinde CEE ülkeleri arasında Slovenya diğer CEE ülkelere göre sahip olduğu %90.0 memnuniyet oranıyla diğer ülkelerden ayrılırken, Polonya'nın da %80.0 memnuniyetle oldukça yüksek bir değere sahip olduğu görülmektedir. En düşük memnuniyet oranına sahip ülkeler ise AB aday ülkelerden %33.0 ile Bosna Hersek başta olmak üzere %46.0 memnuniyet oranıyla Arnavutluk ve Hırvatistan'dır. CIS ülkeleri arasında ise, Ermenistan %41.0 memnuniyetle son sırada olmak üzere Azerbaycan'da %49.0 memnuniyetle diğer ülkelerden daha düşük değere sahiptir. CIS ülkeleri arasında Özbekistan %90.0 memnuniyet oranıyla diğer ülkelerin sahip olduğu memnuniyet oranlarına göre oldukça yüksek bir değere sahiptir.

Bireysel refah algılamalarından iş memnuniyeti ölçütüne göre veri elde edilebilen ülkeler arasında en yüksek değere sahip ülke %93.6'lık oranla Türkmenistan'dır. Özbekistan %87.3 ve Slovenya'da %85.0 oranla yüksek iş memnuniyetine sahip ülkeler arasındadır. En düşük iş memnuniyetine sahip ülke ise %45.4 memnuniyet ile Ermenistan'dır.

Toplum algılamaları bakımından kişilere güven ölçütünde "evet" cevaplayanların genel olarak ülkeler bazında düşük olduğu görülmektedir. Kişilere güvene en az "evet" cevabı veren ülke %7 ile Arnavutluk iken en yüksek orana sahip ülkeler %34.0 oranla Beyaz Rusya ve Kırgızistan'dır. Toplum memnuniyeti ölçütünde ise genel anlamda "evet" cevaplayanların oranı yüksektir. Ülkeler arasında en düşük değerler %52.7 evet cevabı ile Ermenistan, %61,7 ile Bosna Hersek ve %67.7 ile Arnavutluk ülkelerinde görülmektedir. Ulusal hükümete güven ölçütünde elde edilebilen veriler ışığında genel anlamda CEE ülkelerinde CIS ülkelere oranla daha düşük bir katılım bulunmaktadır. Ülkeler arasında ulusal hükümete güven ölçütüne evet diyenlerin oranı %11.0 ile Letonya'da ve %12.0 ile Romanya'da en düşük seviyelerdedir. AB üye ülkeler arasında en yüksek oran %42 ile Estonya'ya aittir. En yüksek ulusal hükümete güven oranına sahip ülkeler %89.0 katılım ile Tacikistan ve %74.0 ile Azerbaycan'dır.

İnsan güvenliği bakımından güvenlik algısı ölçütünde ülkeler arasında en yüksek "evet" cevaplayan ülke %91'lik oranla Gürcistan'dır. Güvenlik algısı yüksek diğer ülkeler ise ikinci sırada %85.0 ile Tacikistan ve üçüncü sırada %84.0 ile Slovenya'dır. Güvenlik algısının en düşük olduğu ülke %39.0 ile Litvanya iken, arkasından %40.0 ile Rusya Federasyonu gelmektedir.

Ülkelerin cinayet oranları incelendiğinde 100,000 kişide en yüksek cinayet oranına sahip ülke 20.1 ile Kırgızistan dikkati çekmektedir. Kırgızistan'dan sonra 10.2 oranı ile Rusya Federasyonu ve 8.8 oranı ile Kazakistan gelmektedir. En düşük cinayet oranına sahip ülke 0.7 oranla Slovenya'dır.

Ülkelerdeki intihar oranlarını değerlendirdiğimizde ise kadın ve erkek olarak ayrı ele alındığı ve erkeklerin kadınlara oranla daha çok intihar oranına sahip olduğu görülmektedir. Kadınlarda intihar oranında ilk sırada 10.6 oranı ile Macaristan, ikinci sırada ise 10.4 oranı ile Litvanya gelmektedir. Erkeklerde ise intihar oranında ilk sırada 61.3 oranı ile Litvanya, ikinci sırada ise 53.9 oranı ile Rusya Federasyonu gelmektedir. İntihar oranının en düşük yaşandığı ülke ise 0.3 kadın ve 1.0 erkek oranıyla Azerbaycan'da görülmektedir.

3.3 Sosyal Entegrasyon Bağlamında Türkiye ve Geçiş Ekonomileri Karşılaştırması

Sosyal entegrasyon göstergelerinde mevcut durumun ortaya konulması ve geliştirilmesi gereken konuların belirlenmesi açısından Türkiye ile özellikle kendisi gibi AB aday geçiş ülkeleri ile AB üye geçiş ülkelerinin karşılaştırmasının yapılması büyük öneme sahiptir.

25 yaş ve üzeri istihdam oranı bakımından Türkiye %48,8'lik istihdam oranı ile genel anlamda CEE ve CIS ülkelerinden düşük istihdam oranına sahiptir. İstihdam oranları bakımından TUIK verilerine göre (TUIK, 2014) iyileşme sağlanmış olduğu görülse de AB üye ülkelerin istihdam oranına göre değerlendirme yaptığımızda, iyileştirme yapılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda özellikle kayıtdışı istihdam oranlarının düşürülmesi, istihdam oranlarında iyileşmenin sağlanması yanında çalışma hayatındaki birçok yapısal sorunun giderilmesinde büyük önem taşımaktadır. Sosyal güvenlik açıklarının karşılanması, vergi gelirleri, iş sağlığı ve güvenliği gibi temel sorunların çözümlenmesinde önemli katkılar sağlayacaktır (Demircan, 2012). Genç işsizliği bakımından değerlendirme yapıldığında ise Türkiye'nin genel olarak AB üye ve aday CEE ülkelerinden daha az genç işsizlik oranına sahip olduğu görülmektedir.

Eşitsizliğe bağlı olarak insani gelişme endeksindeki kayıp oranlarına göre Türkiye, CEE ve CIS ülkelerine oranla %22.5'lik oranla daha yüksek bir kayba sahiptir.

Türkiye ve geçiş ekonomileri bireysel refah algılamaları boyutu bakımından değerlendirildiğinde, Türkiye 5.3'lük puan ile Arnavutluk ile aynı olmak üzere diğer AB aday ülkelerden daha yüksek yaşam memnuniyetine sahiptir. Bireylerin hayatlarındaki tercih özgürlüklerinde ise Türkiye, CIS ülkelerinden Ermenistan ve CEE ülkelerinden Bosna Hersek dışında diğer ülkelerden daha düşük bir memnuniyet göstermektedir. Bu bakımdan Türkiye'deki bireyler tercihlerinde çokta özgür olduklarına katılmamaktadırlar. İş memnuniyeti açısından ise Türkiye %71.2 memnuniyetle, Romanya dışında AB üye ülkelerden daha düşük bir iş memnuniyetine sahip olduğu görülmektedir.

Toplum algılamaları boyutunda kişilere güven duyma göstergesinde ise en az “evet” cevabı veren ülkeler %7 ile Arnavutluk ve %8 ile Türkiye’dir. Bu bağlamda Türkiye ve Arnavutluk, diğer AB aday ve AB üye ülkelere göre kişilere güvenin oldukça az olduğu ülkeler olarak toplum algısı ortaya koyduğu görülmektedir. Toplum memnuniyeti göstergesinde Türkiye, diğer AB aday ülkelere göre ekonomik durumun iyiye gittiği yönde daha yüksek bir algıya sahiptir. Ulusal hükümete güven ölçütünde ise Türkiye, AB üye ülkelerden oldukça yüksek bir değer ile %60.0’lık bir evet katılımı sağladığı görülmektedir.

Kişî güvenliği boyutu bakımından değerlendirme yapacak olursak, Türkiye’nin %51.0 oranıyla genel olarak geçiş ülkelerine göre daha düşük bir güvenlik algısına sahip olduğu görülmektedir.

4 Sonuç

Değerlendirme kapsamına alınan CEE ve CIS ülkeleri ile Türkiye’nin sosyal entegrasyon göstergeleri irdelendiğinde AB üye ve aday CEE, CIS ülkeleri ve Türkiye arasında görülen farklılıkların göstergeler bazında farklılaştığı ve gruplar arasında bazı göstergeler dışında net bir ayırımın olmadığı görülmektedir. Toplumların kendi bünyelerinde bile farklı kültürel, ekonomik ve sosyal yapılar barındırdıkları düşünülecek olursa ayrı toplumlarda farklı sosyal entegrasyon göstergeleri görülmesi oldukça doğaldır. Fakat önemli olan sosyal entegrasyonda görülen farklılıkların sosyal dışlanışlığa ne kadar etki ettiği.

İnsani gelişme raporunda sosyal entegrasyon göstergeleri bakımından genel anlamda en dikkat çekici noktalar, insani gelişme endeksi sıralamasında daha geride kalan CIS ülkelerinin istihdam, genç işsizliği ve ulusal hükümete güven göstergelerinde CEE ülkelerine göre daha iyi durumda olduğudur. Yaşam memnuniyeti, tercihlerdeki özgürlükler, iş memnuniyeti, kişilere güven, toplum memnuniyeti göstergelerinde ise belirgin bir fark bulunmamakta ve ülkeler kendi grupları içinde bile çok farklı değerler alabilmektedirler.

Türkiye’nin AB üye ülkelere göre iyileştirme sağlaması gereken konular ise istihdam, eşitsizliğe bağlı olarak insani gelişme endeksindeki kayıpların azaltılması ile birlikte tercihlerde özgürlüklerin sağlanması ve iş memnuniyetinin artırılmasına yönelik bireysel refah algılamalarının iyileştirilmesi ve toplumda kişilere güven ve güvelik algısının artırılmasıdır.

İnsani gelişme raporunda sosyal entegrasyonu tanımlayan göstergelerde ifade edildiği üzere sosyal entegrasyonu sadece istihdam, işsizlik gibi ekonomik verilerle değerlendirmek mümkün değildir. Bir toplumda ekonomik gelişmişlik kadar yaşam memnuniyeti, iş memnuniyeti, tercihlerdeki özgürlükler gibi bireysel değerlerden, toplumda güven algısı gibi toplumsal değerlere kadar bir bütün olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Daha önce de değinildiği üzere sosyal çözümler sadece fertler arasında değil toplumlar arasında da görülebilmektedir. Bu nedenle sosyal entegrasyon bileşenlerinden birinde olabilecek bir çözüme bireysel olarak sosyal dışlanışlığa neden olabileceği gibi toplumsal olarak da sosyal dışlanmalara neden olabilecektir. Bu bağlamda sosyal bütünleşmeyi etkileyen tüm faktörler bir bütün halinde değerlendirilmeli ve uygulamaya konulacak politikalar sosyal dışlanışlığı en aza indirecek şekilde modellenmelidir.

Kaynakça

- Demircan, 2012. “İstihdam ve İşgücü Piyasası Raporu”, Karacadağ Kalkınma Ajansı, Kasım, p.11.
- Gökçek Karaca, 2003. “Bir Sosyal Entegrasyon Aracı Olarak Asgari Gelirin Türkiye Açısından Gerekliliği”, Integration And Economic Development In Transition Economics, p. 227.
- Güler, 2012. “Geçiş Ekonomileri ve Yeni Kurumsal İktisat’ın Yeniden Yükselişi”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 13, 1,52-68.
- HDR, 2014. Human Development Report 2013, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/14/hdr2013_en_complete.pdf
- TUIK, 2014. İşgücü İstatistikleri – İstihdam Oranları, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/Gosterge/?locale=tr>.
- Türkkahraman ve Tutar, 2009. “Sosyal Değişme, Bütünleşme ve Çözümle Bağlamında Toplumda Farklı Kültür ve Anlayışların Yeri ve Önemi”, Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1, p. 6
- UN, 2014. Working Definition of Social Integration, http://www.un.org/esa/socdev/sib/peacedialogue/soc_integration.htm.
- UNRISD, 1994. Social Intedration: Approaches and Issues, UNRISD Briefing Paper, 1, p.3
- Yapıcı, 2007. “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Entegrasyon Teorilerinin Yeri ve Etkinliği”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9, p. 132-133.
- Yıldırım, 2001. Sosyal Bütünleşme Açısından Sivil Toplum Örgütleri, <http://eprints.sdu.edu.tr/78/1/TS00247.pdf>, p.13